

IMPONERENDE TEKNIKK, STOR LYD

Vi har for alvor begynt å teste ut hva som finnes av høyttalere i den absolutte toppklassen, men til priser som fortsatt ikke går helt til himmels. Denne gangen står de store og flotte ELAC FS 509 for tur.

Tekst: Håvard Holmedal [havard.holmedal@hl-media.no]

Det er én ting å lære av å teste dyre høyttalere og det er at de er minst like forskjellige som mindre modeller med en null mindre på prislappen, og at de er enda mer kresne i forhold til tilkoblet utstyr. Det er for eksempel ikke noe problem å få Elac FS 509 til å spille på en måte som absolutt ikke står i forhold til prisen. Nå har ikke vi akkurat tenkt å gjøre det, men i testen har den fortsatt vist små tegn til at den krever en eier som vet hva han/hun driver med.

Ikke det at de er veldig vanskelige, men de er store og de pumper en enorm mengde energi, i hele frekvensområdet fra godt i underkant av 30Hz og oppover, ut i rommet ditt. Selv små feil i oppsett, plassering og utstyr kan få relativt omfattende følger.

Avansert teknikk

Uansett hvor man leser om Elac står det side opp og side ned om teknikken de benytter i diskantene sine. Det er ikke tvil om at Elac har funnet en måte å reprodusere diskant som er sjeldent åpen, luftig og nøyaktig. Bare for å gjenta meg selv. Elac benytter ikke en bånddiskant slik mange tror, men en teknikk som enkelt kan forklares ved at man benytter et membran som er foldet som en trekkspillbelg og som skaper bevegelse i luften foran elementet ved å trekke seg sammen og strekke seg ut. Bevegelsene er styrt av en avansert motor som både er svært rask og ekstremt nøyaktig. At en slik anordning skal kunne gjenspeile frekvenser så høyt som til 50 000 Hz er ikke noe annet enn imponerende. Særlig med det volumet og den nøyaktigheten vi opplevde denne gangen.

Diskanten er faktisk så til de grader

nøyaktig at når Elac skulle lage høyttalere i referanseklassen måtte de forlate ideen om å benytte en tradisjonell mellomtone, og finne på noe helt nytt. Jeg tipper at det var minst et par ingeniører som hadde noen søvnløse netter i jakten på den helt spesielle mellomtonen. Ringradiatoren de kom frem til er nemlig unik, selv om flere produsenter lager mellomtone/diskant-enheter hvor diskanten sitter i midten omkranset av et membran som skal spille dypere frekvenser. Det mest kjente å trekke frem er kanskje KEF som på sine nyere, og dyrere høyttalere har videreutviklet sine enheter ganske kraftig.

Lyden oppstår dermed i et enkelt punkt, og det gir et sjeldent bra og innholdsrikt lydbilde med veldig bra perspektiv og definisjon av opptaksrommet.

For å gjøre diskant/mellomtone-enheter så fleksibel som mulig har Elac utstyrt høyttaleren med et justeringsratt som sitter på baksiden av høyttaleren. Det påstås at denne justeringen skal kunne tilpasse høyttaleren til omtrent ethvert rom, men forskjellene er ikke fantastisk store. Likevel kan du gjøre noen siste finjusteringer som kan avgjøre om du får det maksimale ut av investeringen eller ikke.

De to omtrent 22 cm store bassene er av aluminium, og der hvor Elac tidligere benyttet relativt enkle membraner har de nå utstyrt veldig mange av sine modeller med det de kaller for «Crystal-membraner». For å øke stivheten kraftig, og dermed hindre oppbrytninger i den hørbare delen av arbeidsområdet, har elementene fått membraner med en helt unik overflate-form. Dette gir klare forbedringer i elementets oppførsel opp mot det punktet de skjøter sammen med

Fra Watt 4/2012

Watt 04/12

mellomtonen. Lyden i Elac er blitt klart renere og åpnere med denne teknikken, som de nå også benytter på høyttalere helt ned i helt «vanlige» prisklasser.

Kabinettet er tungt og skikkelig laget, og det er lakkert etter alle kunstens regler. Det gjenstår egentlig bare å se om du ønsker å ha en så stor høyttaler i skinnende svart pianolakk. Den sniker seg jo ikke akkurat unna øyet!

Ekstremt nøyaktig

Hemmeligheten til denne høyttaleren ligger i diskanten og mellomtonen. Den velkjente JET-diskanten er her omkranset av en mellomtone av typen ringradiator, og i tillegg til å ha en ekstremt oppløst og detaljert måte å spille på, er det også fullstendig umulig å oppfatte at lyden kommer fra to forskjellige elementer. Sammensmeltingen er fullstendig og sømløs.

Bassen er også solid, men etter å ha lyttet til et antall dyre og store høyttalere er det ikke her FS 509 legger konkurrentene bak seg. Høyttaleren spiller dypt og solid, har utmerket kontroll og takler dynamikk slik vi gjerne vil at den skal gjøre.

Vi benyttet to store Electrocompanionet AW-600 til å drive høyttalerne i testen. Det er rikelig, men utfordringen ligger mer i hvordan utstyret klinger. Den enorme detaljrikdommen har en pris, og det er at når det først blir en ørliten anelse for lyst, slipper man liksom ikke unna som lytter. På den andre siden vil man jo ikke dope ned høyttalerens enormt rike overtonestruktur og detaljgjengivelse ved å tilføre alt for mye varme. EC-AW600 spilte flott i kinoen

vår, og laget et engasjerende og totalt overbevisende lydbilde med veldig høy troverdighet. Jeg byttet kabler frem og tilbake, men fikk lite eller ingen ting ut av akkurat den øvelsen. Det var faktisk større forskjeller å høre ved å forandre vinklingen mot lytteposisjonen en grad eller to.

Jeg endte med å spille med høyttalerne med kun 6-7 grader vinkling inn mot sweet-spot. Ikke helt overraskende i vårt lytterom.

Det akustiske midtpunktet til høyttaleren ligger ganske høyt – nøyaktig midt i det avanserte diskant/mellomtone-elementet. Pass på at øret treffer dette punktet i rett vinkel, for det er faktisk en viss fare for å komme for lavt. Tilpass denne vinklingen ved å justere høyden på de medfølgende spissene/spiksene som følger med høyttaleren.

Lyddopplevelsen

Med de glimrende Rockport Mira friskt i minnet var det spennende å få disse høyttalerne inn i

engasjerende lydbilde, og skaper adskillig mer liv og røre i lydets øverste regioner. Bassen er også mer levende, men også noe mer urolig. Jeg vil ikke si at bassen til Elac SF 509 mangler dynamikk, fasthet og kontroll. Den er bare litt mer urolig – hvis det gir noen mening. Den stopper kanskje ikke like nøyaktig og er nok litt mindre tørr. Likevel må jeg innrømme at jeg ikke er helt sikker på hva jeg foretrekker av bass. Elac er morsommere, og det er som om bassen «vil» noe hele tiden. Det er gøy, men jeg er åpen for at det er en smule mindre avslappende.

Diskanten og mellomtonen har kvaliteter som andre høyttalere i prisklassen har store problemer med å levere på tilsvarende måte. Det å kalle den åpen blir liksom et altfor lite ord, og selv om man kaller den ekstremt detaljert er heller ikke det særlig dekkende for å beskrive opplevelsen. I enkelte tilfeller kan det nesten bli litt overtydelig - ikke påtrengende og øretrettende når alt er justert opp skikkelig, men dette er ikke en høyttaler hvor du spiller musikk uten å forholde deg til re-

ELAC FS 509 TVINGER DEG TIL Å HØRE PÅ HVA DEN TILBYR AV LYDMESSIG KRUMSPRING AV ALLE SLAG - ENTEN DU ER KLAR FOR DET, ELLER IKKE.

kinoen. Det er egentlig ganske rart at opplevelsen er så til de grader annerledes. Jeg skal ikke våge meg på noen diskusjon om hva som er riktig, eller eventuelt galt, men det er ganske stor forskjell på hvordan høyttalerne oppfører seg på den musikken vi vanligvis spiller.

Mens Rockport Mira har monitoren nøkternhet og en smule tilført varme som går som en rød tråd i hele frekvensområdet, smeller Elac FS 509 til med et utrolig

sultatet. Elac FS 509 tvinger deg til å høre på hva den tilbyr av lydmessig krumspring av alle slag – enten du er klar for det, eller ikke.

Musikken

I og med at jeg under innspilling og justering av høyttalerne har hørt hva de kan finne på hvis både elektronikken og lytteren har stått opp med det gale beinet begynner jeg litt pent og legger Katie Melua forsiktig på plass i spilleren. For det er litt rart dette med Hi-Fi. Noen ganger, og uten noen som helt forklarlig årsak, spiller anlegget som en drøm, mens det neste dag er rett før det går hodestups ut døra fordi det liksom ikke

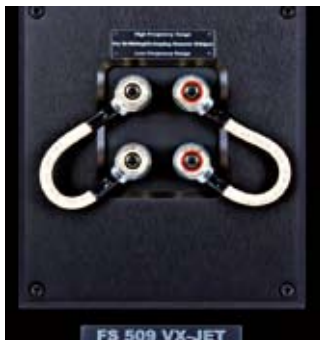
ARTIKKELEN FORTSETTER PÅ NESTE SIDE ▶

Fra Watt 4/2012

ELAC FS 509 Highend-høytalere

er noe som stemmer.

Heldigvis er det ikke en av de dagene! Katie låter noe slankere enn tilfelle var med Rockport Mira, men det er en nærhet til artisten og stemmen hennes som jeg knapt har opplevd med andre høyttalere. Det er absolutt ingenting som slipper unna, og selv om det ofte er et tveegget sverd lander det hele på den riktige siden. Det er stilig å lytte til en høyttaler som er så til de grader i

VI LIKER:

- Vanvittig detaljert
- Flott og tung konstruksjon
- Engasjerende og levende

VI LIKER IKKE:

- Du må vite hva du holder på med

stand til å presentere et troverdig perspektiv og et fokus så brutalt nøyaktig at hjernen din tror 100 prosent på det du har foran deg. Lyden i diskanten og mellomtonen får flott støtte fra bassen,

men vi koblet for moro skyld til den fullstendig hensynsløse subwooferen JL Audio Fathom 212, og hørte umiddelbart at bassen har et potensial for forbedring. I hvert fall når vi snakker om frekvenser nedenfor omtrent 50Hz. Vi trikset, justerte og koblet frem og tilbake, og kom etter hvert frem til en innstilling som løftet lyden betraktelig. Så kan man jo sette seg ned å tenke i stillhet over at man kanskje behøver en subwoofer til 50k for å komme dit man skal. Altså dypere med mer kontroll.

Neste plate ut er Johnny Cash og her er det også en antydning til at stemmen mister ørlite av brystresonansen når Cash serverer oss *Hurt*. Jeg trodde kanskje at dette hadde noe med innspilling å gjøre, men jeg kan ikke si at jeg merket at akkurat dette forandret seg noe over tid – det til tross for at høyttaleren har

fått noen døgn innspilling i kinoen. Forandringen var nok mer i retning av at det ble mykere og bedre balansert i diskant og mellomtoneområdet. Ikke et helt ukjent fenomen, men det er fortsatt grunn til å spørre seg om det er lytteren som blir spilt inn, eller om det er høyttaleren. For det skal ikke mye til av spilling på andre høyttalere underveis før man igjen må foreta seg en smule tilvenning til testobjektet. Bare en tanke!

Neste plate er Marcus Miller hvor han trakterer både bassklarinet og diverse bassgitarer på imponerende vis. Det gir for til bassene, og meg selv en god mulighet til å finlytte uten å bruke særlig energi verken på det musikalske eller på det som skjer i mellomtonen og diskanten. Det som skjer i bassen til FS 509 er utvilsomt rent, stødig og dypt. Klangene i bassen matcher også resten av lyden som hånd i handske - det er jo ikke alltid, og du kjenner det i kroppen når du begynne å spille en smule høyt. Farten og presisjonen er det ingen ting å si på, og vi må jo også innrømme at disse høyttalerne gir en lyst til å spille skikkelig høyt. De spiller uten antydning til å grumse det til, komprimere, spisse til lyden eller gjøre noe som helst annet enn å bare spille på sin vanlige veldig ryddige og rene måte – selv om volumet nesten får døren inn til kinoen til å bule utover mot gangen.

Metallica (aka. «the black album») får æren av å representere heavy-folket, og gjør det mesterlig, men jeg tror faktisk ikke jeg ville kjøpt denne høyttaleren for å lytte til hard gitarorientert musikk. Det går stort sett bra, men når det blir tett, tungt

og hardt og med mye gitarer i lag på lag over hverandre blir det litt for mye av det gode enkelte ganger. Jeg kunne sagt at det i korte øyeblikk er som å banke en spiker inn i trommehinna, men det er litt mer som at man gruer seg til neste gang. Man viker liksom litt unna, på en måte.

For å sjekke party-stemningen avslutter jeg med Infected Mushroom og konstaterer at jeg endelig får en følelse av at bandet er til stede i kinoen og ikke nedgravd i et eller annet studio. Moro – og litt slitsomt.

Konklusjon

Elac FS509 er med riktig elektronikk og litt vett under oppstillingsfasen en strålende høyttaler som gir deg øyeblikk av total innlevelse. Den er stor og røslig lydmessig, tung nok i bassen, og så detaljert og luftig som det kan forlanges av en høyttaler i denne klassen – og så enda litt. Mengden detaljer er vanedannende, og troverdigheten er i aller øverste klasse.

VI MENER: En gedigen høyttaler som kan gi deg alt du ønsker deg av lyd og lydopplevelser, men som ikke er for nybegynnere.

ELAC FS 509

PRIS: 118.995,-
IMPORTØR: Dynabel AS

Fra Watt 4/2012